

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Hotad plats

Wassholm, Johanna

Published in:
Åbo Underrättelser

Published: 01/01/2020

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:
Wassholm, J. (2020). Hotad plats. *Åbo Underrättelser*, (11.2.2020), –. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201147604>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Hotad plats

I november 1881 rapporterar dagstidningen *Morgonbladet* att väktare med hundar har sänts för att patrullera den s.k. ”judebasaren” i Åbo. ”Judebasaren” eller ”judestånden” låg i trakten av det nuvarande Trätorget, mitt i de kvarter där största delen av stadens judiska befolkning var bosatt och där den judiska synagogan stod färdig 1912.

Under ryska tiden uppgick det judiska samfundet i Åbo till färre än 300 personer. Samtliga var före detta soldater i ryska armén med familjemedlemmar. Enligt en lag från svenska tiden saknade judar rätt att bosätta sig i Finland, men detta ändrades 1858 när en rysk förordning gav soldater som fullgjort sin militärtjänst i den ryska armén rätt att bosätta sig på stationeringsorten.

En del av dem som valde att stanna i Åbo var judar, och så bildades från slutet av 1860-talet för första gången ett civilt judiskt samfund i staden. De före detta soldaternas försörjningsmöjligheter kringkars ändå kraftigt av en finsk förordning, som 1869 slog fast att de endast fick livnära sig på småskalig handel med bröd, bär och frukter, cigarrer, tändstickor och begagnade kläder.

För handeln utsåg stadens myndigheter en obebyggd tomt invid ortodoxa kyrkan, men då hotell Phoenix uppfördes på tomten 1876 flyttades handelsplatsen till nuvarande Trätorget. Området var vid den här tiden en backig och bergig plats i stadens utkant, men hade ett fördelaktigt läge i förhållande till arbetarstadsdelen Raunistula. Det sena 1800-talets ekonomiska tillväxt gav arbetarbefolkningen ökade inkomster, som i sin tur stärkte efterfrågan på begagnade kläder av god kvalitet som de judiska försäljarna hade specialiserat sig på.

Pressen skildrade ”judebasaren” som en stökig och bråkig plats. Området associerades med småkriminalitet, exempelvis försäljning av stöldgods som vanligt förknippats med handel med begagnade kläder. Lokaltidningarna innehåller notiser om personer som stulit klädesplagg – allt från trikåvästar och uniformsstövlar till gummigaloscher och fårskinnspälsar – och försökt sälja varorna vidare på Trätorget, antingen direkt eller till judiska återförsäljare.

År 1882 förvarnade myndigheterna försäljarna om ett parti stöldgods, bestående av ”åtskilliga sidenschaletter” och ”ett parti lärft och fars”, som troligtvis var på inkommande. Den gången ertappade polisen, med de judiska försäljarnas bistånd, den tjuv som dök upp med varorna.

I det sena 1800-talets tidningsrapportering om handel på gator, torg och marknader dominerar ofta det negativa; skildringar av bråk, lurendrejerier och mindre kriminalitet följer ett mönster som i närmast identiska ordalag återfinns över hela Europa. Också från ”judebasaren” i Åbo rapporterar lokalpressen om konflikter mellan försäljare och kunder, om högljudda gräl och regelrätta slagsmål.

Det finns notiser som antyder att antisemitiska motiv implicit eller explicit kan ha legat bakom en del incidenter. I början av 1880-talet förekom i Ryssland mot judar riktade pogromer, som fick återverkningar på flera håll i Europa. Det var inte ovanligt att de judiska handelsplatser som fanns i många städer utsattes för attacker, och även finländsk press rapporterade om sådana övergrepp. Det är rimligt att anta att nyhetsrapporteringen även återspeglades i Åbobornas förhållande till den lokala ”judebasaren”.

År 1883 häktades två bönder på besök i Åbo för att ha kastat sten på de judiska handelsbodarna. Bönderna frigavs dock efter förhör, enligt tidningsuppgifter efter att till sitt försvar ha framhållit att de judiska försäljarna själva ”genom okvädningsord m.m. gifvit anledning till uppträdet”. Tidningen *Åbo Postens* reporter ställde sig på judarnas sida och förebrådde poliskammaren, som verkade stå för åsikten att ”stenkastning mot judar är berättigad, ifall desse tillåtit sig okvädningsord”.

Samma tidning rapporterade 1882 om ett annat bråk, den här gången mellan försäljare och två Vahtobor som låtit sig provoceras av de judiska handelsmännens påflugna försäljningsmetoder. I det slagsmål som följde tillfogades en judisk handelsman ett stort sår i huvudet, och reportern riktar kritik mot de arbetare som hade bevittnat slagsmålet. Dessa hade vägrat att ingripa, vilket reportern tolkar som en avspeglning av hur ”judeförföljelsen i grannriket” uppfattades av Åbos ”lägre befolkning”, och som ett bevis för att ”wåld å judar numera kunde saklöst föröfwas”.

Det finns inga mera detaljerade uppgifter om vad som låg bakom den judiska handelsplatsens behov av skärpt övervakning i början av 1880-talet. Det känns ändå inte långsökt att utgå ifrån att åtgärden kan kopplas till det ökade transnationella hot som vid den här tiden riktades mot platser kopplade till judendomen. Lika lätt är det att hitta paralleller till den skadegörelse som synagogan i Åbo utsattes för på Förintelsens minnesdag den 27 januari 2020.